

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİ TBMM'DE KABUL EDİLDİ

İbrahim Ethem ARIOĞLU*

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasına ilişkin çalışmaların artması, bu alanlardaki gerçek ve tüzel kişilerin dikkatini bu konuya özellikle çekmektedir. Çok boyutlu bir yapıya sahip olan küreselleşme olgusu, sosyal ve ekonomik alanlardaki gelişim ve değişimler, çarpık kentleşme; dün, bugün ve geleceğiyle ilgili olarak tartışma konusu olan kültürel değerleri yakından ilgilendirmektedir. Toplumların sahip olduğu kültürel miras ve değerler, o toplumu diğer toplumlardan farklı kılmalarının yanında, aynı zamanda renkli ve zengin bir yapı arz eden dünya kültür mirasının bir parçası olduğu paradoksunu da üzerinde düşünülmesi, kafa yorulması gereken bir gerçek olarak karşımıza çıkarmaktadır.

"Somut Olmayan Kültürel Miras" kavramı 29 Eylül- 17 Ekim 2003 tarihlerinde Paris'te toplanan kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı'nın 32. Genel Konferansı'nda imzaladığı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması" başlıklı sözleşme ile dünya ve ülkemiz gündeminde yer almaya başlamıştır. Adı geçen kavram o tarihten bugüne kadar tanımı, kapsamı, içeriği açısından tartışılan ve üzerinde konuşulan bir konu olarak dikkatleri üzerinde toplamaya devam etmiştir. Son olarak sözleşme, UNESCO'ya üye ülkelerin parlamentolarında kabul edilmeye başlanmış ve

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda da 19.01.2006 Perşembe günü görüşülerek "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" (No: 5448) onaylanmış ve 21 Ocak 2006 Cumartesi tarih ve 26056 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

"Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"nin TBMM'de kabul edilmesi ile halkbilimi alanında Türkiye'de yeni bir sürece girilmiştir. Bu konu ile ilgili, Millî Folklor Dergisi'nin 60. Sayısı'nda yayımlanan, Prof. Dr. Öcal OĞUZ'un "Halkbilimi Çalışmalarının Yeni Dönemi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" başlıklı makalesinde, uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar ve UNESCO'nun 1972 tarihli "Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi" olmak üzere kültürel mirasın korunması hususunda ortaya konulan çalışma ve belgeler hakkında açıklayıcı bilgiler ayrıntılı olarak verilmektedir. 40 maddeden oluşan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin 2 inci maddesinde:

"Somut Olmayan Kültürel Miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler -ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar- anlamına

* Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı Doktora Öğrencisi

gelir.” şeklinde tanımlandıktan sonra somut olmayan kültürel mirasın alanları ise şöyle belirlenmiştir:

a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar:

b) Gösteri sanatları;

c) Toplumsal uygulamalar; ritüeller ve şölenler;

d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;

e) El sanatları ve geleneği.

Maddeler halinde sıralanan bu alanları anlamaya çalıştığımızda hemen hemen halkbilimi ürünlerinin tamamının somut olmayan kültürel mirasın alanları içerisinde değerlendirildiğini görmekteyiz. Sözleşmenin yasallaşması ile beraber bu alanın eğitim kurumlarında okutulması, müze ve arşivlenmesi ile ilgili çalışmaların yapılması, basın ve medyada daha fazla yer alması, tartışılması gibi etkinlik ve politikalar gündemimizde yer alacaktır. Aslında bu konuyla ilgili olarak şimdiye kadar ülkemizde yapılan çalışmaları da değerlendirdiğimizde; özellikle bu kavramın gündeme gelmesiyle ön hazırlık mahiyetinde ve yapılacak çalışmalar açısından hazırlıklı olmamızı sağlayıcı ve bizleri büyük oranda bilgilendiren bazı çalışmaların yapıldığını da hatırlamaktayız. Bu çalışmaların pek çoğu özellikle sempozyum olarak Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin öncülüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nun destek ve katkıları ile Gazi Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyumlar sırasıyla 12-19 Aralık 2002 tarihinde düzenlenen “Türkiye’de Halkbilim Müzeciliği ve Sorunları”, 4-6 Mart 2004 tarihinde “Somut Ol-

mayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi”, “Mitten Meddaha Türk Anlatıları Uluslar Arası Sempozyumu”dur. Ayrıca 27-28-29 Nisan 2006 tarihinde, “Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Karagöz Sempozyumu”nda somut olmayan kültürel mirasın alt başlıklarından biri olan “Gösteri Sanatları” içerisinde yer alan gölge oyunu Karagöz, değişik açılardan güncel bir şekilde ele alınacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz, düzenlenen veya düzenlenecek olan faaliyetleri ele alan halkbilimi, halk kültürü ve bazı sosyal bilim disiplinlerinin “Somut Olmayan Kültürel Miras” konusunu önümüzdeki dönemde yoğun bir şekilde ele alacağı ve tartışacağı, bu konuların da gündemin ilk sıralarını işgal edeceği kaçınılmaz gözükmektedir. Küreselleşmenin bütün boyutları ile günlük hayatımızın içinde yer aldığı bir dünyada her alanda olduğu gibi sosyal ve kültürel alanlarda da yeni paradigmalara oluştuğunu ve yeni yeni safhaların ortaya çıktığını hep beraber görmekteyiz.

Kültürel değerler ve mirasın korunması, yaşatılması ve değişik şekillerde güçlendirilerek insanlığın ortak katkısıyla oluşabilecek evrensel değerlerin bir parçası haline getirilmesi için çalışmaların hızlanmasını umuyoruz.

NOTLAR

1.Somut olmayan kültürel miras sözleşmesi metnini görmek ve Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin şimdiye kadar yaptığı çalışmalar hakkında bilgi almak için bkz. www.thbmer.gazi.edu.tr

2.Gazi Üniversitesi öncülüğünde yapılan sempozyumlardan iki tanesinin bildirileri, Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından, “Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları”, Ankara 2003 ve “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi” Ankara 2004 olarak yayımlanmıştır.